

власну правову школу. Вона називалася школою коментаторів (консультаторів). Назва школи походить від лат. «consilium», що означає «порада», відповідно консультатор – «порадник, консультант» [1, с. 168]. Заснователями нової наукової течії в юриспруденції середньовічної Європи були Якоб де Равані та Раймонд Луллій (кінець XIII – поч. XIV ст.ст.). Усього відомо 136 імен представників цієї школи.

Коментатори були правонаступниками глосаторів, тому набуті результати наукової діяльності останніх стали відправною точкою їх власної діяльності. Перші кроки в напрямку пристосування римського права до існуючих політичних, соціально-економічних відносин було зроблено глосаторами, проте практичні тенденції в діяльності постглосаторів мали значно ґрунтовнішу основу. Коментатори намагалися поставити римське право на службу тогочасним феодальним суспільним відносинам. Це опосередковувало необхідність здійснення попереднього вивчення та аналізу існуючих суспільних відносин і на основі та у взаємозв'язку з ним виокремлювались ті норми римського права, які були здатні регулювати відповідні економічні, політичні та інші відносини феодальної доби. Значення діяльності коментаторів було беззаперечним. Так, у тій формі, яку вони надали римському праву, воно остаточно утвердилося у праві Західної Європи.

Предметом дослідження представників школи постглосаторів були не тільки і не скільки першоджерела римського права, як глоси. Засобом дослідження та інтерпретації глос коментатори намагалися не лише перетворити опрацьоване римське право у діючий закон, але й гармонійно його поєднати з нормами канонічного та звичасвого права, а згодом і з нормами місцевого законодавства.

Метод схоластичної логіки був основним в процесі систематизації зібраного глосаторами матеріалу. Систематизація здійснювалась через виокремлення із рукописних текстів локусів (locus) – основних місць, навколо яких концентрувались інші частини першоджерел, які за змістом були близькими до них. Водночас, постглосатори, беручи за основу локуси, відштовхувались від них у процесі формування загальнотеоретичних понять та положень. Наявність останніх опосередковувало не лише подальший поступ наукового дослідження консультаторами римського права, а й поступове його пристосування до феодальних суспільних відносин.

Часто між представниками школи постглосаторів з приводу тих чи інших положень римського права виникали гострі дискусії, що спричинило повернення до життя доктрини – *summum opinio doctorum*. За нею ще в Стародавньому Римі визнавали серед різних тверджень обов'язковим лише те, автором якого був найбільш відомий юрист або більшість відомих юристів.

Таким чином, в історії розвитку юриспруденції наукова діяльність глосаторів і коментаторів мала беззаперечне значення, оскільки спроба філософського осмислення права, оцінка юридичних норм з позицій природного права, використання діалектики та казуїстики стали вагомим надбанням їх діяльності. Результатом останньої стало не лише систематизація норм та положень римського права, а й ґрунтовне дослідження низки його інститутів, як-от: юридична особа, стипуляція, консенсуальні контракти тощо.

Список використаних джерел:

1. Аннерс Э. История европейского права / Р.Л. Валинский и др. (пер. со швед); РАН. – М.: Наука, 1999. – 396 с.

МЕТОДОЛОГІЯ СУДОВОГО ПІЗНАННЯ

Кошинець В.В.,

начальник управління правового забезпечення Державної судової адміністрації України, кандидат юридичних наук, доцент

Аналізуючи шляхи розвитку вітчизняної психологічної науки, Л.С. Вигоцький у кінці 20-х рр. писав про те, що “психологія не рушить далі, поки не створить методології”. Сказане так же актуально і для юридичної психології як однієї з прикладних галузей психологічної науки, яка не може розвиватися без методологічного забезпечення концепції своєї системи, власного предмета вивчення.

Методологія допомагає обрати правильний напрямок в розвитку науки, виробити методику досліджень, дати світоглядну інтерпретацію одержаних результатів, здійснити структурування знань. Особливо велика роль методологічних розробок на початковому етапі становлення будь-якої наукової галузі знання, тим більше прикладного характеру [3, с.24].

Поняття «методологія» має два основні значення: система певних способів і прийомів, вживаних в тій або іншій сфері діяльності; вчення про цю систему, загальна теорія методу, теорія у дії.

Історія і сучасний стан пізнання й практики переконливо показують, що далеко не всякий метод, не будь-яка система принципів чи інших засобів діяльності забезпечують успішне рішення теоретичних і практичних проблем. Не тільки результат дослідження, а й шлях, що веде до нього, повинні бути істинними.

Слід мати на увазі, що питання методу і методології не можуть бути обмежені лише філософськими або внутрішньо науковими рамками, а повинні ставитися в широкому соціокультурному контексті. Це означає, що необхідно враховувати зв'язок науки з практикою, взаємодію науки з іншими формами суспільної свідомості, співвідношення методологічного і ціннісного аспектів, «особові особливості» суб'єкта діяльності і багато інших чинників.

Методологія як загальна теорія методу формувалася у зв'язку з необхідністю узагальнення і розробки тих методів, засобів і прийомів, які були відкриті й у інших формах діяльності людей.

Методологія в певному значенні це теорія пізнання, оскільки остання не обмежується дослідженням форм і методів пізнання, а вивчає проблеми природи пізнання, відношення знання і реальності, суб'єкта і об'єкта пізнання, можливості і межі пізнання, критерії його істинності. З іншого боку, методологія ширша за гносеологію, оскільки її цікавлять не тільки методи пізнання, а й всі інші форми людської діяльності [2, с.49-51].

У питанні про структуру методології відповіді спеціалістами даються неоднозначно. Загальноприйнятим є виділення кількох рівнів методології.

Рівень філософської методології – це загальний спосіб пізнання реальної дійсності. З точки зору філософської методології, ядром якої є діалектика, гносеологічні принципи (принцип розвитку, загального зв'язку, системного підходу, єдності теорії і практики), а також основні закони і парні категорії категорії діалектики служать основоположними вимогами будь-якого дослідження з будь-якої наукової дисципліни. Це пояснюється тим, що науку цікавлять не самі явища, але й їх походження (джерела), внутрішній взаємозв'язок, причинна обумовленість.

Рівень загальнонаукової методології характеризує сукупність тих методологічних принципів, які можуть застосовуватись для даної науки (наприклад, в психології, в управлінні, в педагогіці, в математиці і т.і.). Загальнонаукова методологія вирішує, виходячи з вимог філософської методології, загальні для даної наукової дисципліни проблеми, виділяючи при цьому свої основоположні ідеї.

Рівень конкретно-наукової методології - це сукупність тих принципів і теорій, які притаманні і можуть застосовуватись для цілком конкретного напрямку (галузі) тої чи іншої науки (наприклад, для загальної психології, для соціальної психології, для юридичної психології і т.д.).

Рівень процедур і методик дослідження визначає вимоги, які необхідно врахувати юридичному працівнику, коли він звертається до будь-якого методу чи техніки (процедури) вивчення конкретного явища [1, с. 20-21].

Важливо враховувати й те, що демократизація суспільних відносин в Україні зумовила появу конституційних норм, згідно з якими правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, а судочинство здійснюється Конституційним судом та судами загальної юрисдикції, що свідчить про зростання значення суду, як органу правосуддя в усіх правовідносинах.

Все це свідчить не тільки про зростання значення суду як суб'єкта цих правовідносин, а водночас і про зростання значення пізнавальних процесів, які здійснюються саме в ході судового слідства. Важливо врахувати й те, що питає вага справ, які розглядаються в рамках цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, порівняно з кримінальним судочинством, стрімко зростає. А це свідчить про те, що зростає й актуальність методологічного забезпечення пізнавальних процесів у кожному з видів судочинства. А оскільки потреба встановлення наявності чи відсутності відповідних юридичних фактів, особливостей їх виникнення та отримання доказів і їхніх процесуальних джерел, якими б можна було оперувати в процесі їхнього доведення, в ході судового слідства у сфері кримінального судочинства, а також у сфері цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства є не менш важливою, а відповідної науки, яка б виконувала функцію методологічного забезпечення пізнавальних процесів у цих сферах немає, то стає очевидним, що цю функцію тут до певної міри виконує криміналістика.

До окремо наукових методів юридичної психології, що можуть бути використані у правозастосовній практиці відносять: спостереження, бесіду, анкетування, тестування, інтерв'ювання, природний і лабораторний експеримент, біографічний метод, метод незалежних характеристик. Інколи вирізняють також соціометричні методи, метод опитування певних осіб, метод контент-аналізу (вивчення продуктів діяльності) та психологічного аналізу документів.

Оскільки теорія судового пізнання зорієнтована на забезпечення пізнавальних процесів лише у сфері судочинства і всіх аспектів проблеми пізнавальних процесів у сфері юриспруденції не вичерпує, то постає актуальним і завдання формування такої складової юридичної науки, як юридична психологія, яка була б методологічним орієнтиром у пізнанні та адекватному відображенні державно-правових реалій в цілому – і в правосвідомості, і в правових конструкціях – правових нормах, поняттях, дефініціях, теоріях тощо і, таким чином, стала методологічним орієнтиром у процесах праворозуміння, правотворчості, тлумачення, використання і застосування правових норм.

Список використаних джерел:

1. Бедь В. В. Юридична психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. освіти / Бедь В. В. – 4-те вид., стер. – Львів : «Новий Світ-2000», 2007. – 376 с.
2. Бочелюк В. Й. Юридична психологія : навч. посіб. / Бочелюк В. Й. – К : Центр учбової літератури, 2010. – 336 с.
3. Романов В. В. Юридическая психология : учебник / Романов В. В. – М. : Юристь, 2001. – 488 с.

ОКРЕМОНАУКОВИЙ РІВЕНЬ У ПРАВознавстві

Кельман М.С.,

завідувач кафедри загальної теорії держави і права Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор